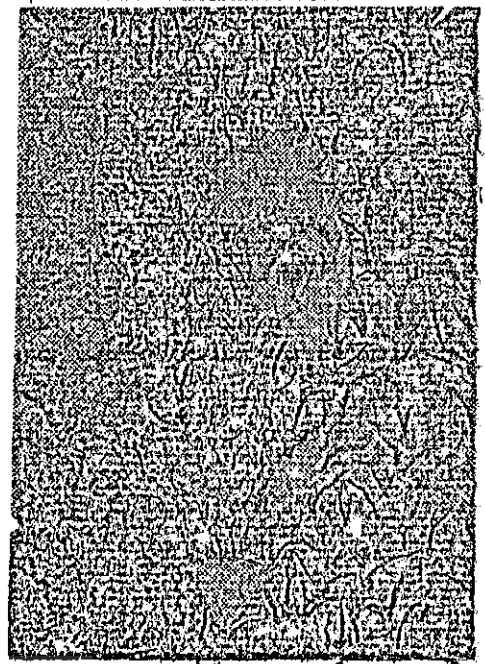

نکارنده این وقایع شادروان دکتر حسین خان کهحال یکی از مشروطه خواهان مجاهد و صدیق و اهمیت این یادداشتها از آنجاست که وی واقعه هر روز از این انقلاب عظیم را، باشیوه ای خلاصه و ساده و بی حشو و زوائد، بهمان گونه که دیده یا شنیده، در تقویمی چاپی، بخط ریز نوشته است. بنا بر این از لحاظ جریان بیابایی روزانه اتفاقات و تاریخ صحیح وقوع آنها، جای هیچگونه شك و تردید نیست و میتواند وقایع نگاران و تاریخ نویسان راستد و حجت باشد.

استبداد صغیر

چهارشنبه ۴ محرم الحرام ۱۳۲۷ قمری = ۱۳ بهمن ۱۲۸۷ شمسی = ۲۷ ژانویه ۱۹۰۹ میلادی
فوج فراهان و طهران باده عراده توپ باصفهان فرستاده شد و فرمان فرما هم حاکم شده سردار معتضد را سردار پیاده نظام و سواربختیاری کرده از پیش فرستاد که بروند بقم و تهیه اردوی کامل داده روانه اصفهان شوند.

سه شنبه ۱۰ محرم الحرام ۱۳۲۷ قمری = ۱۹ بهمن ۱۲۸۷ شمسی = ۲ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
سردار معتضد وارد طهران شد و دوباره بانصرت الدوله بقم مراجعت کرد.

یکشنبه ۱۵ محرم ۱۳۲۷ قمری = ۲۴ بهمن ۱۲۸۷ شمسی = ۷ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
مستشار الدوله پس از مرخصی از حبس شاه منشی حضور شاه شد.

یادداشت ۱۵ روزه اول ماه محرم الحرام ۱۳۲۷

چیزی که مزید بر اعتبارات دولت شده است حاجی محمد اسمعیل که بعد از خیانتهای بملت در مجلس رئیس ضرابخانه شده است بار مسکوک قران را تقریباً به صدشش رسانیده غیر از اینکه اغلب پولها قلب است و کیسه های ضرابخانه را بانک بدون تحویل و صرافی قبول نمیکند زیرا که هم کم است و هم قلابی است و از قراریکه مشهور است شاه اجازه داده دوست هزار تومان مکه قلب برای تبریز ضرب کنند اینها بیشتر کرده اند.

دوشنبه ۱۶ محرم ۱۳۲۷ قمری = ۲۵ بهمن ماه ۱۲۸۷ شمسی = ۸ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
مجاهدین رشت آقا بالاخان سردار انخم و دونفر از اجزای حکومت را در عمارت
مدیریه کشته و جسد او را قطعه قطعه کردند و سپهدار را که در انزلی بود محترمانه وارد کرده
بِحکومت قبول نموده و انجمن ایالتی را باز کردند.

پنجشنبه ۱۹ محرم ۱۳۲۷ قمری = ۲۸ بهمن ۱۲۸۷ شمسی = ۱۱ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
سربازهای سیلاخوری و مخصوص و مامقانی و سوار و توپ برشت فرستادند.

جمعه ۲۰ محرم ۱۳۲۷ قمری = ۲۹ بهمن ۱۲۸۷ شمسی = ۱۲ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
سید محمدرضا روضهخوان کاشانی در بازار بصدای بلند مردم را امر به ندادن مالیات
میکرد و کسی متعرض او نشد.

دوشنبه ۲۳ محرم ۱۳۲۷ قمری = ۲ اسفند ماه ۱۲۷۸ شمسی = ۱۵ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
از شنبه ۲۱ بازارها را بستند ابتدا از بزازها و کاروانسرا نشینها شروع شد. متدرجاً
بسیار اصناف سرایت کرد و متدرجاً رو به تزیاید گذاشت بعضی از کسبه خیال باز کردن دکان
را داشتند و چندین شب بواسطه شبنامه تهدید می کردند و اتمام حجت مینمودند لهذا یکشنبه
۲۹ بمبئی در بازار انداختند.

یادداشت ۱۵ روزه دوم ماه محرم الحرام ۱۳۲۷

از اطراف متدرجاً ولایات و ایالات معشوش میشود و تقریباً دولت از تسکین تبریز
عاجز شده است و حال اصفهان و گیلان هم مزید شده است و اهالی طهران هم مقولانیه
مشغول همه کار هستند و تا اواخر ماه دولت بهیچوجه بطور خشونت با اهالی طهران گفتگو
نکرده و در باطن چندین نفر را از قبیل حاجی معین و حاجی محمد اسمعیل و غیره گماشته که
در میان مردم تفتین کنند و صنایع حضرت الواط میدان را جمع کند خلاصه تاکنون از طرف
دولت اقدامی نشده

دوشنبه اول صفر ۱۳۲۷ قمری = ۹ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۲۲ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
سه نفر را به تقصیر اینکه میخواهند بمب در بازار پیتدازند دستگیر نموده به باغشاه
بردند یکی را که موسوم با اسمعیل خان تفنگدار شاه و جزو مشروطه طلبان بود بدون تحقیق
بلا تامل طناب انداخته بدروازه آویختند.

چهارشنبه ۳ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۱۱ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۲۴ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
حسین سلمانی که چندی قبل کسی را کشته بود امروز در سبزه میدان سرش را
بریدند.

پنجشنبه ۴ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۱۲ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۲۵ فوریه ۱۹۰۹ میلادی
مدتی بود که شاه و امیر بهادر صریحاً فتح تبریز و کشته شدن امیر ستارخان را گفتگو
میکردند امروز واضح شد که اردو داغان و رحیم خان و عین الدوله و غیره فراری شدند.

شنبه ۱۳ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۱ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۶ مارس ۱۹۰۹ میلادی
مجددا خراسان بهم خورده مطالبه مشروطه مینمایند .

دوشنبه ۱۵ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۳ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۸ مارس ۱۹۰۹ میلادی
عزل رکن الدوله از حکومت خراسان ونصب نیرالدوله وحرکت ایشان بخراسان

دوشنبه ۱۵ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۳ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۸ مارس ۱۹۰۹ میلادی
مدتی است که گفتگو دراضمحلال معارف دارند وابتدا بچندمکتب دخترها اعتراض کرده اند و آنهاهم تابلوها را برداشتند تانتيجه چه شود باز مانع از بازشدن بشوند ياخير.
اردشير صاحب راعمداً يسهواً بعبوض (پانف) گرفته بطور سختی بردند بقزاقخانه بعد از معرفي رهايش كردند درقزوین هم اغتشاش شده وشهر بهم خورده است

یادداشت ۱۵ روزه اول ماه صفرالمظفر ۱۳۲۷ قمری .

دراین چندروزه طهران وضع موحشی پیدا کرده مستبدین از ترس مشروطه طلبان اشیاء نفیس خود را بپانک روس میسپارند ومشروطه طلبان و کلیه ملت از ترس دولت و احکام شاه بقتل وغارت اشیاء خود را زیرخاک پنهان میکنند وترس و خوف کلی درعامه مخلوق ظاهر وهویداست دراطراف شاه وقزاقخانه برجهامیسازند خلاصه طرفین از ترس همدیگر درتهیه اند وتاکنون دولت آنچه باتدابیر عملی خواسته مردم را بترساند ممکن نشده وامیر بهادر وشيخ فضل الله مسببین واقعی براحتی زندگی میکنند .

جمعه ۱۹ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۷ اسفند ماه ۱۲۸۷ شمسی = ۱۲ مارس ۱۹۰۹ میلادی
مفاخر الملك از وزارت تجارت معزول شده اسماپيشكار حکومت طهران شده است.

ولی رسماً تمام امورات حکومت بااوست وتمام نظام ازقبیل قزاقخانه سرباز وپلیس و ژاندارم وغیره وغیره درفرمان ایشان است ومستبدانه مشغول بکار است

شنبه ۲۰ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۸ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۱۳ مارس ۱۹۰۹ میلادی
آقاسیدریحان الله و سایر علمای طهران امر بوجوب مشروطه کرده ورسما بشاه اطلاع دادند .

سپهسالار چون حقوق سرباز را میخورد و درپرداخت آن مسامحه مینماید امروز سربازان ازایشان سرپیچی کرده بلکه تهنفنگی هم باوزدند ولی آنها بروی خودنیاورده و سربازان را هم عفو کردند.

یکشنبه ۲۱ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۲۹ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۱۴ مارس ۱۹۰۹ میلادی
درباغشاه گلوله بدست شاه خورده وحقیقت امر را بکلی مستور داشتند فقط گفتند ازجیب خود شاه بزمین خورده بیخطر است.

دوشنبه ۲۲ صفر ۱۳۲۷ قمری = ۳۰ اسفند ۱۲۸۷ شمسی = ۱۵ مارس ۱۹۰۹ میلادی
آقاسیدریحان الله وشيخ مرتضی وبعضی دیگر از علماء که از ابتدای مشروطیت الی

حال بیطرف بودند آنها هم داخل امر مشروطه شده‌اند و از طهران به حضرت عبدالعظیم رفته هم آواز با سایرین شدند بعضی‌ها بآنها ایراد کردند شما بیطرف بودید چه شد داخل شدید گفتند رفتار دولت ما را مجبور نموده زیرا که تمام حرکات و رفتار شاه و اهالی دربار برخلاف عقل و شرع و دین است البته باید معاندین را بر طرف کرد و از طرف دیگر حکم صریح جناب آقای آخوند ملا محمد کاظم است بر حمایت مشروطه

یادداشت ۱۵ روزه دوم صفر المظفر ۱۳۲۷ قمری

روز بروز عجلتاً شاه و مستبدین اوضاعشان مغشوش و درهم برهم است اسمعیل خان را که در غره ماه بدار زدند بزور سنارت انگلیس و اظهار اینکه تأمین نامه ما را در دست داشته پانزده هزار تومان خون بها گرفتند از طرف گیلان بکلی مایوس هستند قاسم آقای امیر تومان (فاتح مجلس) را مامور کردند با سوار و پیاده پل کرج را سنگر نمایند و غیاث نظام را با اکراد قزوین مامور جلو گیری کردند. مجاهدین رشت پسر غیاث نظام را کشتند و تا پوئینک (پوئینک) متصرفند و اهالی قزوین مستعده همه کار میباشند. سعد الدوله و حسین پاشا خان سپهسالار اعظم در دربار نزاع کلی کردند اغلب مستبدین و صاحب منصب قزاقها و غیره در کار خود متعجبند که بکجا ملتجی شوند و بی پولی عمومیت دارد خاصه در دربار کبری.

چهارشنبه دوم ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۳ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۲۴ مارس ۱۹۰۹ میلادی
میرهاشم و چند نفر دیگر شب در ساعت چهار میرزا مصطفی پسر میرزای آشتیانی را با سده نفر دیگر در حضرت عبدالعظیم کشتند شیخ غلامحسین پیشه‌مازود بیره‌مایون و یک نفر توکر میرزا مصطفی و اعتماد الذاکرین هم مجروح شده و اغلب مرتکبین را شناخته که اجزای باغشاه بوده‌اند.

پنجشنبه ۳ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۴ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۲۵ مارس ۱۹۰۹ میلادی
صنیع الدوله با قامیش به سفارت انگلیس رفتند.

چهارشنبه ۹ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۱۱ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۳۱ مارس ۱۹۰۹ میلادی
مراجعت صنیع الدوله از سفارت انگلیس بیخانه چونکه تأمین دادند برای صنیع الدوله و مخبر الملك و مخبر السلطان و صدیق حضرت .

شنبه ۱۲ ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری = ۱۴ فروردین ۱۲۸۸ شمسی = ۳ آوریل ۱۹۰۹ میلادی
عسگر کدیکی از روسای فدائیان شاه بود بضرپ خنجر کشته شد.

یادداشت ۱۵ روزه اول ربیع الاول ۱۳۲۷ قمری

چون جمعیت سفارت و حضرت عبدالعظیم رو باز دیاد بود و بوعده و وعید هم مردم توجه نداشتند لهذا اقدام بقتل میرزا مصطفی و سایرین کردند و چندان بی نتیجه هم نشد اغلب مردم پراکنده شدند و سایرین راهم آقایان اجازه دادند که بروند فقط چند نفر از علماء و پنجاه شمعت نفر تجار باقی ماندند.

مانده‌دارد